

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”

<https://www.facebook.com/profile.php?id=161037521061610>

“Equality and Justice”

स्वतंत्रता, समानता, भाईचारा

PATIALA

On line paper

20 ਜੁਲਾਈ 2025 ਐਤਵਾਰ “ਰੋਜ਼ਾਨਾ” ਸਾਲ ਚੌਥਾ

w.e.f. 15 August 2022

ਪਟਿਆਲਾ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ- ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ | whatsapp. 91-94636-01616 | email. hardipchumber57@gmail.com | ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ- ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦ ਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ

(Google pay 91-9463601616 HARDIP SINGH STATE BANK OF INDIA ACCT NO-10566643658 .IFSC- SBIN0050773

ਸਿਧਾਰਥ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਦੇ ਧਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਭ ਲਈ ਸੁੱਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ” ਪਟਿਆਲਾ -ਸਿਧਾਰਥ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਰਗ ਰਾਹ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਪੰਜ ‘ਪੰਚਸ਼ੀਲ’ ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ‘ਮਨ ਦੀ ਸਮਾਧੀ’ ਲੱਗ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

1. **ਆਹਿੰਸਾ**- ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ, ਹਰ ਇਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ
2. **ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ**- ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ
3. **ਵਿਬਚਾਰ ਨਾਂ ਕਰਨਾ**- ਕੋਈ ਜਿਨਸੀ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਨਾਂ ਕਰਨਾ
4. **ਬੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ**- ਆਪਣੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਚਾਰ, ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ
5. **ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ**- ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਦਾ ਦਸ਼ਾ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਗਾੜ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ, ਮਨ ਸੁੱਖ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਸਾਫ ਮਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ

ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ‘ਤੇ ਬੋਲੇ ਸੀਐਮ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਬੈਠਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ”

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਖਰੜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਆਸਤ ਛੱਡਣ ਦੇ ਅਚਨਚੇਤ ਐਲਾਨ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਰਚਾ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਖਰੜ ਦੀ ਗਿਲਕੇ ਵੈਲੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਵੱਲੋਂ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ 2017 ਅਤੇ 2022 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ

ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ‘ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਹਰੇਕ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਫ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਖਰੜ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਤੇ ਟਵੀਟ ਕਰਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ - ਦਿਲ ਭਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਸਿਆਸਤ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ‘ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਰੇਗੀ।

ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ‘ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਹਾਲ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੋਸਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਬੂ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਵਾਂਗ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਸਮਝ ਹੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਹੱਲ ਕੱਢ ਲੈਣਗੇ।

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਬੇਅਦਬੀ ਮਾਮਲੇ ‘ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਰਗਾੜੀ ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਕਲਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ, ਪਰ ਉੱਥੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਢੁਕਵਾਂ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਐਲਕੇ ਯਾਦਵ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਐਸਆਈਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੀਮ ਜਲਦ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦਿਲਾਏਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਦੇ ਦਸੰਬਰ 2024 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਸੀਲ ਤੋਂ ਬਣੀ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇਯਾਲੀ, ਜੱਥੇਦਾਰ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ, ਜੱਥੇਦਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਝੁੰਦਾ, ਜੱਥੇਦਾਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਉਮੈਦਪੁਰੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਭਰਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਮਰਥਨ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮੁੱਚੇ ਵਰਕਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਭਾਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੱਦਦ ਹੇਠ 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਟੇਟ ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ। ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 21 ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਲੈਕੇ 30 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਟੇਟ

ਡੈਲੀਗੇਟ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਤਰੀਕੇ ਜਰੀਏ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਲਕਾਵਾਰ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਰੀ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੜੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਸਮੇਤ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ, ਉਸੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ

ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਆਕੀ ਅਤੇ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮੇਤ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਲੀਡਰ ਸਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਤੇ ਦਲ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ। ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਨੈਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਗਵਾ ਚੁੱਕੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਕਰਕੇ ਜੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਸਨ ਉਸ ਦੀ ਇੰਨਬਿੰਨ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੁੱਧ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਪੰਜਾਬ ਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਚ ਕਾਮਯਾਬ: ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ

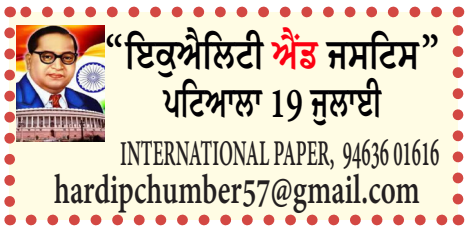
- ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਨਵੀਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ

ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਸਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਈ ਹੈ।

ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਿਧਾਇਕ ਐਸ ਏ ਐਸ ਨਗਰ ਸ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਚ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ

ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਪਿੰਡ ਮੌਲੀ ਵੈਦਵਾਨ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮੇਵਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੌਲੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ- ਯੁੱਧ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ- ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡ ਮੌਲੀ ਵੈਦਵਾਨ ਪੁੱਜੇ ਸਨ।

ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕੋਹੜ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਫਸ ਗਏ।

ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਾਲੇ ਬਾਕੀ ਹੈ- ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ

ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1937 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 7 ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਆਦਿ ਵੀ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਸਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। 1947 ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਉਹ ਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੁੱਝ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਲਾਭ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਲੇਖ, ‘ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕੀ ਹੈ?’ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ

ਇਹ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਣਾਂ ਜਾਂ ਐਂਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਅਤੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ

ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਰਗ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਮਾਜਿਕ, ਜਮਾਤੀ-ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਲ ਤੁਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸੰਘਰਸ਼ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਪਰੋਸਣ, ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ, ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਗਾ ਪਹਿਨਣ, ਧਾਤ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਣ, ਲਾੜੇ ਦਾ ਘੋੜੇ ‘ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸਾਧਾਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ‘ਤੇ

ਟਕਰਾਅ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਕਿਉਂ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਕੇ ਅਪਮਾਨਿਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਦਰਜਾ ਨੀਵਾਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤਾਂ ਹੀ ਦੇਣਗੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀ ਪੌੜੀ ਬਣੇ ਰਹੋਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪੱਧਰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਟਕਰਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਥਾਈ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਅਛੂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸਦੀ ਸਥਾਈਤਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਕਦੇ ਵੀ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਰਮ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਦੀਵੀ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਜ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਗੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੜਾਅ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਰਹੋ ਹੋ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਅਛੂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਬਚੋਗੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ ਬਿਨਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਹੇਠ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਂਗੇ? ਮੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੋਂ ਜੋ ਇੱਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਕਤਵਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਤਜਰਬੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ

ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ। ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣੂ ਹਨ। 1. ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ 2. ਪੈਸਾ

ਅਤੇ 3. ਬੌਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹਨ? ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹੋ। ਬੰਬਈ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਅਛੂਤ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅਸੰਗਠਿਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਅਛੂਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿੱਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿੱਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ, ਨਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਨਾ ਨੌਕਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ। ਤੁਸੀਂ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਰੋਟੀ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ‘ਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੱਪੜੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਅਪਮਾਨ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਦਾਲਤ ਜਾਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਡਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤੀ ਖਰਚੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੌਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਅਜੇ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਮ ਤੋੜ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਵੱਸ, ਬੇਰੁਖ਼ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਅਜਿੱਤਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੇ ‘ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਿਉਂ?

ਜੇ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਸੱਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ‘ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ

ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ‘ਚ ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਾਉਣ : ਪੰਚਾਇਤੀ ਉਪ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗਏ ਗੈਂਗਸਟਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ‘ਤੇ ਚਲਾਈ ਗੋਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰੱਦ

ਜਗਰਾਉਂ/19/ਜੁਲਾਈ 2025 - ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਪਿੰਡ ਰੂਮੀ ਨੇੜੇ ਦੇ ਬਾਈਕ ਸਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸੈਨੇਟਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ‘ਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਅਤੇ ਦੀਪੂ ਨਾਮਕ ਦੋ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਦੇਰ ਰਾਤ, ਸਖ਼ਤ ਪੁਲਿਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ, ਗੈਂਗਸਟਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ‘ਤੇ

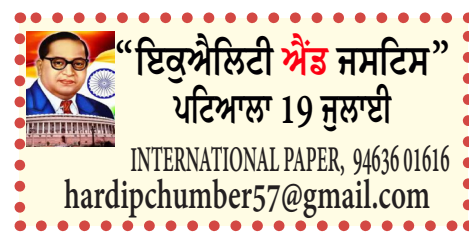
ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ। ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਿਆਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਿਹਾਤੀ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸਐਸਪੀ ਡਾ. ਅੰਕੁਰ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਗਏ ਦੋਵਾਂ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਤੋਂ ਦਿਹਾਤੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਕੱਚੇ ਸਥਾਨ ‘ਤੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ, ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨੇ ਹਠੋਰੇ ਦਾ

ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ‘ਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗੀ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਜ਼ਖਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਦੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੇ ਬਾਕੀ ਹਨ।

ਗੈਂਗਸਟਰ ਨਾਨਕ ਰਾਮ, ਜੋ

ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ‘ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਚੰਗੀ ਰਕਮ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਜ਼ੀਰਾ 19 ਜੁਲਾਈ (ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਰਾਤ) - ਜ਼ੀਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਉਪ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਦ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ ਨੇ ਸਖਤ ਰੋਸ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਰਣਨੀਤੀ ਅੰਦਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ

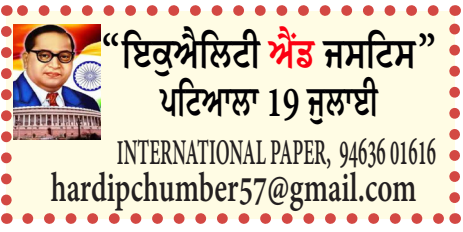
ਸਿੱਧਾ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਰੂਪ-ਰੇਖੇ ਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੌੜਾ ਨੇ ਆਗਾਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਨਿਆਂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ

ਪਸੰਦ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਗਰਾਫ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੌੜਾ ਸਮਰਥਕਾਂ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਏ ਸਨ ਉਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ ਆਪਣੇ ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਖੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਲਕੇ ਚ ਪੂਰੀ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਢੁੱਕਵਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਜਦ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ ‘ਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ

ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪੱਖਦਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗੀ।

ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ

ਲੇਖਲੜੀ ਦਾ ਭਾਗ ਨੂੰ -1

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ

ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਲੋਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸਦਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਭਾਰਤ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਨਸਲ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਾਧਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਬੈਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ:

ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਵਿਲੱਖਣ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਥੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਜਾਂ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਜਾਂ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਾਰਨ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਜਾਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਜਾਂ ਉੱਤਮ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਦਿਮ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਦਿਮ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਪਰਿਵਾਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ

ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵਰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਬੀਲਾ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਕਬੀਲੇ (ਵੰਸ਼ ਜਾਂ ਗੋਤਰ ਵੀ) ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਰਾ, ਭੈਣ, ਆਦਿ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਲੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਅਸਲੀ ਹੈ।

ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋ ਇੱਕੋ ਖੂਨ ‘ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਸਮੂਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੰਡ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਮੋਤੀਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤਿਤਰੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਟੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਮੋਦਾਤੀ ਅਤੇ ਫਰਾਤਰੀ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਬਾਇਲੀ ਵਰਗ। ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਕਬੀਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਹੋਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਇਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੋਇਤੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਇਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਇਤੀ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਕਬਾਇਲੀ ਚੇਤਨਾ ਕਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ। ਭਾਵੇਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਿਯਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਮਾਨ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੂਰਾ ਕਬੀਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਘ ਜਾਂ ਸੰਘ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਘ ਬਣਾਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਦਿਮ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਏਕਤਾ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਰੋਕੋਇਸ ਸੰਘ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਅਪਵਾਦ ਹੈ।

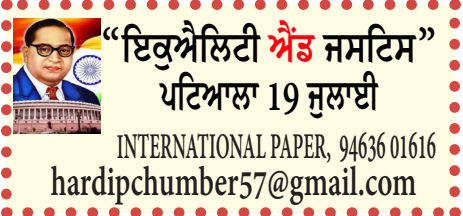
ਜੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਬਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜਾਂ ਇਲਾਕਾ ਸੀ। ਆਦਿਮ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਇਹ ਲਿੰਗ, ਉਮਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਜਾਤ ਨਾਮਕ ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ

ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਵਾਂ ਜਾਂ ਅਜੀਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਤ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਬੀਲਾ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬੀਲੇ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤ ਅਤੇ ਕਬੀਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਵਰਗ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਕਬੀਲਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਬੀਲਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਬੀਲੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਆਦਿਮ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਕਬੀਲਾ ਸੰਗਠਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਹੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ, ਅਸਾਧਾਰਨ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਸਵਾਲ ਓਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਮਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਲੇਖ ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ...

ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਲੋਂ ਸੋਆਬੀਨ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਪਿੰਡ ਗੰਭੇਵਾਲ ਦਾ ਦੌਰਾ

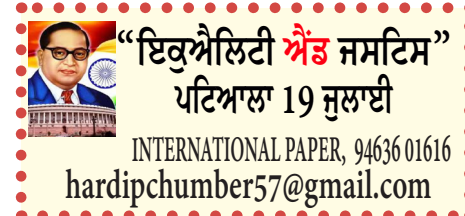
ਹੁ ਸ਼ਿ ਆ ਰ ਪੁ ਰ (ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਹੁੰਗੜਾ) ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਵਿਕਾਸ) ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਕਾਸ ਕੁਮਾਰ ਵਲੋਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਗੰਭੇਵਾਲ ਵਿਖੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸੋਆਬੀਨ ਐਗਰੋ ਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਫਸਰ ਦਰਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ (ਜਨਰਲ) ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਕਿਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ ਟਾਂਡਾ ਯਸ਼ ਪਾਲ, ਸੋਨਾਲੀਕਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ

ਤੋਂ ਅਸਿਟੈਂਟ ਮੈਨੇਜਰ (ਸੀ ਐੱਸ ਆਰ) ਮਿਸ ਨੇਹਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੋਆਬੀਨ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਚਲਾ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੋਆਬੀਨ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਪਨੀਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਮੁਕੰਮਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੋਆਬੀਨ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਪਨੀਰ ਇੱਕ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਆਹਾਰ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦੇਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਲਾਂਟ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਨੀਰ ਨੂੰ ਉਹ ਨੇੜੇ ਲਗਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਸੂਹਾ ਤੇ ਟਾਂਡਾ ਵਿਖੇ ਖੁਦ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ

ਵਲੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਆਬੀਨ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਸੋਆਬੀਨ ਪਨੀਰ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਪਕੌੜੇ ਵੀ ਖਿਲਾਏ ਗਏ। ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਲੋਂ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਰੋਜਾਨਾ ਮੁਨਾਫੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੋਨਾਲੀਕਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਲੋਂ ਹਰ ਮੁਮਕਿਨ ਮਦਦ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਵਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ।

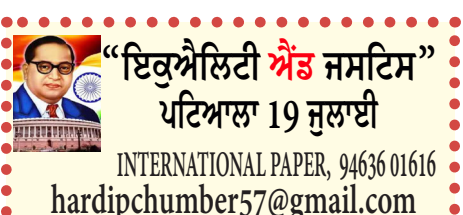
ਮੈਸੂਰ: ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਰਨਾਟਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ ਨੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਿੱਧਰਾਮਈਆ ‘ਤੇ ਤਰੱਕੀਆਂ ਨਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐੱਸਸੀ/ਐੱਸਟੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੇ ਸਿੱਧਰਾਮਈਆ ਦੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂਡੀ, ਸਿੱਖਿਆ, ਜੰਗਲਾਤ,

ਆਬਕਾਰੀ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਮੇਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਐੱਸਸੀ/ਐੱਸਟੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਰੋਸਟਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਜਨਗਣਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਨਾਗਾਮੇਹਨ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਐੱਸਸੀ/ਐੱਸਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਐੱਸਸੀ/ਐੱਸਟੀ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ

ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ‘ਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਭਲਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਸਵਾਮੀ ਨੇ 2016 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ SC/STS ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 80 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ PU ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2016 ਤੋਂ ਪ੍ਰੀ-ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ 80 SC/ST ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਰਜਾ

ਮੰਤਰੀ ਕੇਜੇ ਜਾਰਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਾਇਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਧਰਾਮਈਆ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸਧਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧਰਾਮਈਆ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ SC/ST ਮੰਤਰੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ ‘ਤੇ HC ਮਹਾਦੇਵਪਾ, KH ਮੁਨੀਅੱਪਾ, ਸਤੀਸ਼ ਬਾਰਕੀਹੋਲੀ, KN ਰਾਜੰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਯਾਂਕ ਖੜਗੇ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ SC/ST ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ।

ਐਂਟੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਸਿਟੀ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਪੁਲਿਸ ਇੰਚਾਰਜ ਸੁਭਾਸ਼ ਭਗਤ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ

ਹੁ ਸ਼ਿ ਆ ਰ ਪੁ ਰ (ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਹੁੰਗੜਾ) ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ

ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਿਟੀ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਇੰਚਾਰਜ ਸੁਭਾਸ਼ ਭਗਤ ਨੂੰ ਐਂਟੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਾਮਿਨੀ ਕੌਸ਼ਲ ਅਤੇ ਬਲਜਿੰਦਰ ਰਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਤ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ‘ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਤ ਦੀਆਂ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਆਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿੰਨੇ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਸ ਲਈ

ਉਹ ਆਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ

ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ

ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਰਮਾ, ਗਨਿਨਫੋਟੈਕ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅੰਜੂ ਰਾਣਾ, ਵਿਨੈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਆਦਿ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਸਾਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ350 ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਗਜ਼ਟਿਡ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ (ਸ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੱਥ)

ਇਸ ਵਰੇ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ 350 ਸਾਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਅਰੰਭ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ । ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ 350 ਸਾਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੀਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਰਨੈਲ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸਦਾ ਨੰਦ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਬੇਓਂਦ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ , ਹਨੇਰੀ ਝੱਖੜ, ਅਨਜਾਣ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਪੈਦਲ ਚੱਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬੇਧੌਂਦ ਲਗਭਗ 322 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰਸਤਾ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੀਸ

ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੈਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਰੰਘਰੋਟੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੇਟੇ। ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ 350 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿ 364 ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ 350 ਸਾਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸਾਡੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੇਖੇ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜ਼ੰਗੀ ਜਰਨੈਲ, ਰਣਜੀਤ ਨਿਗਾਰੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ

ਨਗਾਰਚੀ, ਮਹਾਨ ਕਵੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼, ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ, ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਅਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਐਲਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੋਇਆ। ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਹੱਕ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ ਵੀ ਬੁਲੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਬੂਬੀ ਸਿੱਖ ਚਿਹਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ

ਬਣ ਜਾਣ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਚੁਕਦੇ। ਸੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਹਰੀ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਮਾਣਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਗਜ਼ਟਿਡ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਸ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੱਥ 814691954

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ, ਬੁਢਲਾਡਾ ਵਿਖੇ ਇੰਡਸਟਰੀ-ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟ ਅਤੇ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਡਰਾਈਵ 2025 ਵਿੱਚ 25 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੰਪਨੀਆਂ/ਉਦਯੋਗਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਸਹੀਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਇੰਡਸਟਰੀ-ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਦੇ 1500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ

ਰਤੀਆ (ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ) ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਇੰਡਸਟਰੀ - ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟ ਅਤੇ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਡਰਾਈਵ 2025 ਕੱਲ੍ਹ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸੰਸਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਬੁਢਲਾਡਾ ਵਿਖੇ ਸਕੱਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ. ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖਿਆ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਐਸ.ਜੀ. ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ (ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਲਜਾਂ/ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਬੁਢਲਾਡਾ ਨੇ ਅੱਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ 25 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਸਹੀਬੰਧ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਖੇਤਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਤਹਿਤ ਸੰਸਥਾ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਦਲਾਅ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਕੋਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਐਸ. ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਬੁਢਲਾਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਇੱਕ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਕਨਵੀਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਤਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਬੈਨਰਜੀ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਪੀਕਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਟ੍ਰੇਨਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਹੁਨਰ ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਣ। ਬੁਢਲਾਡਾ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ-ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਕੱਕੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਇੰਡਸਟਰੀ-ਅਕਾਦਮੀਆ ਮੀਟਿੰਗ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਵਰਧਮਾਨ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਟੀਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਿਨਨ ਬਾਇਓ ਲੈਬਜ਼ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਹਿੰਦਰ ਮਿੱਤਲ, ਅਲਕੋ ਲੈਬਜ਼ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ ਰੈਕ ਕਾਰਪ ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਵੀਨ ਸੁਤਰੀ, ਜਨਰਲ

ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਉਪ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ 15 ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਲਏ ਵਾਪਿਸ

ਅਸ਼ੋਕ ਵਰਮਾ ਬਠਿੰਡਾ,19 ਜੁਲਾਈ 2025: ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 46 ਵਾਰਡਾਂ ਲਈ ਪੰਚਾਂ ਦੀ 27 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਉਪ ਚੋਣ ਲਈ ਕੁੱਲ ਭਰੇ ਗਏ 60 ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ‘ਚੋਂ 15 ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਅੱਜ ਵਾਪਿਸ ਲਏ ਗਏ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੋਣ ਅਫ਼ਸਰ - ਕਮ - ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੌਕਤ ਅਹਿਮਦ ਪਰੇ ਨੇ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੋਣ ਅਫ਼ਸਰ ਸ਼੍ਰੀ

ਸ਼ੌਕਤ ਅਹਿਮਦ ਪਰੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 46 ਵਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ 46 ਵਾਰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ 4 ਵਾਰਡਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਲਾਕ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੈਲੇਵਾਲਾ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 3, ਬਲਾਕ ਨਥਾਣਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਬਖਤੂ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 3, ਬਲਾਕ ਰਾਮਪੁਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੋਟੜਾ ਕੋੜਾ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰਾ ਦੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਭੁੰਦੜ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 1 ਵਿਖੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਭਰੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ 42 ਵਾਰਡਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੁੱਲ 60 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ

ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ 15 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਵਾਪਸ ਲਏ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 42 ਵਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ 45 ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 39 ਵਾਰਡ ਅਜਿਹੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ-ਇਕ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ 39 ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਿਨਾਂ ਚੋਣ ਲੜੇ ਜੇਤੂ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 3 ਪੰਚੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਲਾਕ ਫੂਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਟੱਲਵਾਲੀ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ

2, ਬਲਾਕ ਭਗਤਾ ਭਾਈਕਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਮੀਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਿਉਣ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 2 ‘ਤੇ ਚੋਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੋਣ ਅਫ਼ਸਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੌਕਤ ਅਹਿਮਦ ਪਰੇ ਨੇ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 27 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਸਵੇਰੇ 8 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪੈਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਨਤੀਜੇ ਐਲਾਨੇ ਜਾਣਗੇ।

USA: ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਕੈਨਾਲ ਤੋਂ ਮਿਲੀ

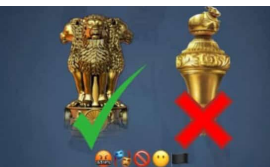
ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਕਲੇਵਿਸ ਨਿਵਾਸੀ ਅਤੇ ਕਰੋਬਾਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਦੀ ਲਾਸ਼ 17 ਜੁਲਾਈ ਆਈਟੀ, ਰੈਂਡਸਟੈਡ, ਐਚਡੀਐਫਸੀ ਬੈਂਕ, ਸਵਤੰਤਰ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਾਈਨੈੱਸ, ਵਰਧਮਾਨ ਸਟੀਲ, ਰੈਕ ਕਾਰਪ ਹੈਲਥ ਕੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, ਕਾਫੇਲੀ ਹੈਲਥ ਕੇਅਰ, ਅਰਲਾਕ ਬਾਇਓਟੈਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ,

2025 ਨੂੰ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੀ ਇੱਕ ਕੈਨਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀ। ਉਹ 55 ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਲਾਸ਼ ਟੈਪਰੈੱਸ ਐਵਨਿਊ ਅਤੇ ਮੈਕਕਿਨਲੀ ਐਵਨਿਊ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਮਛੇਰੇ ਨੇ ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ ਦੇ

ਕਰੀਬ ਵੇਖੀ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ 22 ਜੂਨ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਸਨ। ਉਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਬਲੈਕਸਟੇਨ ਅਤੇ ਡਕੋਟਾ ਐਵਨਿਊ ਨੇੜੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਲਿਮਟਿਡ, ਸਪਾਈਨ ਹੈਲਥ-ਕੇਅਰ, ਸਾਫਟਵਿਜ਼ ਟੈਕ ਬਠਿੰਡਾ, ਸੋਲੀਟੇਅਰ ਇਨਫੋਸਿਸ ਅਤੇ ਟੀਮਲੀਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਫ਼ਸਰ,

ਟੈਪਰੈੱਸ ਅਤੇ ਮੈਕਕਿਨਲੀ ਨੇੜੇ ਖੜੀ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੌਰਵ, ਅਧਿਆਪਕ ਬਿਮਲ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ, ਡਾ. ਵਨੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗਗਨਦੀਪ ਵਰਮਾ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

हमारी आजादी की लड़ाई बाकी है- बाबा साहब

बाबा साहेब
कहते हैं

1935 के अधिनियमन लागू होने के बाद, भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस पार्टी ने 1937 में भारत के आधे राज्यों में सरकारें बनाईं और चतरवर्न के हिंदू लोगों ने 7 राज्यों के ब्राह्मण मुख्यमंत्री बनाए और मंत्री, विधायक और सांसद आदि भी बने। अब शासन, प्रशासन भारत चतरवर्न के लोगों के हाथों में था, फिर भी ये लोग खुद को अंग्रेजों का गुलाम मानते थे। 1947 में सत्ता परिवर्तन के बाद, अनुसूचित वर्ग के लोगों को लगभग वैसे ही समान अधिकार मिले जैसे कि ब्रिटिश शासन के दौरान चतरवर्न के हिंदुओं को थे। वर्तमान में अनुसूचित जाति के लोग मुख्यमंत्री, मंत्री, विधायक, सांसद बनते हैं, लेकिन वे अनुसूचित वर्ग के समाज के लोगों के समानता के अधिकारों को सुनिश्चित करवाने के लिए कुछ नहीं कर पा रहे।

कल के लेख, 'मुक्ति का मार्ग क्या है?' का आगे का भाग

यह एक वर्ग संघर्ष का मामला है उपरोक्त उदाहरणों का किसी के व्यक्तिगत सदुणों या बुरी आदतों के साथ कोई

संबंध नहीं है। यह किन्हीं दो प्रतिद्वंद्वियों के बीच की पुश्तैनी दुश्मनी नहीं है। छुआछूत की समस्या भी वर्ग संघर्ष का मामला है। यह हिन्दू जाति के छूतों और अछूतों के बीच का संघर्ष है। यह एक आदमी के प्रति अन्याय करने का मसला नहीं है। यह एक वर्ग पर दूसरे के द्वारा अन्याय करने का मसला है। इस वर्ग संघर्ष का सम्बन्ध सामाजिक, स्तर का वर्ग है। यह संघर्ष दर्शाता है कि एक वर्ग के दूसरे वर्ग के साथ सम्बन्ध कैसे रखने चाहिए। आप जैसे ही दूसरों के साथ बराबरी का व्यवहार करने का दावा करते हैं तुरन्त ही यह संघर्ष शुरू हो जाता है। अगर पहले से ऐसा नहीं होता तो रोटी परोसना, अच्छी किस्म के कपड़े पहनना, पवित्र धागा धारण करना, धातु के बर्तन में पानी लाना, घोड़े की पीठ पर दूल्हे का सवारी करना इत्यादि जैसे साधारण

कारणों पर संघर्ष नहीं हुए होते। इन सभी मामलों में आप अपना धन खर्चते हैं, फिर भी उच्च हिन्दू जाति वाले क्रोधित क्यों होते हैं? उनके गुस्से का मात्र कारण बड़ा सीधा है आपको उनके साथ बराबरी के व्यवहार से उनकी बेईज्जती महसूस होती है। आपका स्तर उनकी आंखों में निम्न है, आप अशुद्ध हैं, वे आपको खुश रहने की आज्ञा तभी देंगे जब आप समाज की सीढ़ी का सबसे निचला डंडा ही बने रहोगे। जैसे ही आप अपने स्तर को पार करते हैं, संघर्ष शुरू हो जाता है। उपरोक्त दिया गया उदाहरण एक और तथ्य को उजागर करता है कि छुआछूत की विशेषता अस्थायी न होकर स्थायी है। सीधे तौर पर कहा जा सकता है कि यह संघर्ष हिन्दू जाति तथा अछूतों के मध्य स्थायित्व तौर पर उल्लेखनीय है। यह संघर्ष कभी रुकने वाला नहीं है, क्योंकि उच्च सवर्ण वर्ग के लोगों के मतानुसार धर्म ने आपको समाज के सबसे निचले स्तर पर रखा है और अपने आप में यह व्यवस्था आदि और अनन्त है। समय तथा परिस्थितियों के अनुसार कोई परिवर्तन सम्भव नहीं है। आप आज समाज की सीढ़ी रूपी रीढ़ के सबसे निम्न स्तर के डंडे हैं। आप सदा ही निम्न स्तर पर रहे व आगे भी बने रहोगे। इसका मतलब है कि हिन्दुओं तथा अछूतों के बीच का संघर्ष आगे भी चलता रहेगा। इस महत्वपूर्ण प्रश्नवाचक संघर्ष के बीच आप कैसे बचे रहोगे और सोच के बगैर आप यहां से बाहर निकल भी नहीं सकते। केवल आपको इस समस्या पर सोचने की आवश्यकता नहीं है जो हिन्दुओं के हुक्म बजाने में जीने की इच्छा रखते हैं, या वे जो उनके दास बने रहने की इच्छा रखते हैं। लेकिन जो आत्मसम्मान तथा समता का जीवन जीने की इच्छा रखते हैं। आपको इस प्रश्न पर अवश्य सोचना होगा। इस संघर्ष में हम कैसे जीवित रहेंगे? मेरे अनुसार इस प्रश्न का उत्तर कठिन नहीं है। आप सब श्रोता जो यहां एकत्रित हुए हैं, सहमत होंगे कि किसी संघर्ष में शक्तिशाली ही जीतता है। वह जिसमें शक्ति नहीं है उसे सफलता की आशा भी नहीं करनी चाहिए। यह अनुभव के द्वारा सिद्ध हो चुका है और मुझे इस पर और उदाहरण देने की आवश्यकता नहीं है।

पहले शक्ति हासिल करो

अब आपको इस प्रश्न पर सोचना आवश्यक है कि क्या इस संघर्ष में अस्तित्व में बने रहने के लिए आप सक्षम हैं? तीन तरह की शक्तियों से आदमी परिचित है। 1. आदमी की

ताकत 2. धन और 3. बौद्धिक शक्ति। इनमें से कौन सी शक्ति आपके पास है? जहां तक आदमी की ताकत का प्रश्न है यह साफ है कि आप अल्पसंख्यक हैं। बम्बई प्रेसीडेंसी में अछूत कुल जनसंख्या का केवल आठवां हिस्सा है और वे भी असंगठित हैं। उनकी अपनी जातियां उनको संगठित होने की आज्ञा भी नहीं देती हैं। वे भली भांति जुड़े भी नहीं है बल्कि गांवों में बिखरे हुए हैं। इन्हीं कारणों से ये अल्प जनसंख्यक अछूत संघर्ष में नम्बर जुटा पाने में असमर्थ हैं इसलिए और कमजोर पड़ते हैं। वित्तीय शक्ति भी इसी तरह की है। यह एक अविवादित तथ्य है कि कम से कम कुछ आदमियों की ताकत तो है लेकिन आपके पास वित्तीय ताकत बिल्कुल नहीं है। आपके पास न ही व्यापार, न ही काम, न ही नौकरी और न ही जमीन है। उच्च जाति के लोगों द्वारा रोटी के टुकड़े बाहर फेंक दिये जाते हैं उसी से आप जीवित रहते हैं। आपके पास न ही खाना है, न ही कपड़े, आपके पास क्या वित्तीय शक्ति है? अगर आपके साथ अन्याय होता है तो आप समस्या समाधान के लिए सक्षम नहीं हैं कि आप सुधार के लिए अदालत जा सकें। हजारों अछूत अपमान सहन करते हैं, क्योंकि अदालत जाने को उनके पास धन नहीं है और निडर हिन्दुओं के हाथों तानाशाही और अत्याचार, बिना सिसकी के सहने को मजबूर हैं, क्योंकि वे अदालत के खर्चों को वहन करने में सक्षम नहीं हैं। बौद्धिक शक्ति की स्थिति भी अभी तक खराब है। सदियों से आपने न केवल उच्च जाति की सेवा की है बल्कि उसकी तानाशाही व अपमान भी झेले हैं, बिना किसी शिकायत या शिकवे के, क्योंकि आप मुंहतोड़ जवाब नहीं देते तथा विद्रोह करने के स्वर मर चुके हैं। आपमें आत्मविश्वास उत्साह और अभिलाषा लुप्त हो चुकी है। इस सबने आपको लाचार, उत्साहीन तथा धीमा बना दिया है। सभी तरफ अपराजय तथा निराशावादी वातावरण बना हुआ है। आपका दिमाग छोटे से विचार तक, जिससे आप कुछ कर पाएँ को पैदा होने ही नहीं देता।

अत्याचार केवल आप पर ही क्यों ?

मेरे द्वारा ऊपर व्यक्त तथ्य अगर सत्य हैं तो आपको इसके परिणाम से भी सहमत होना होगा। निष्कर्ष यह है कि अगर आप केवल अपनी शक्ति पर निर्भर करते हैं तो आप अत्याचार का सामना कभी भी नहीं कर पाओगे। मुझे इसमें कोई शंका नहीं है कि आप पर अत्याचार केवल इसलिए

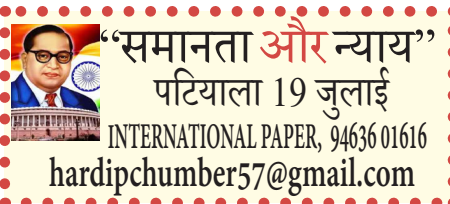

होता है क्योंकि आप में शक्ति नहीं है। यह भी नहीं कि केवल अकेले आप ही अल्पसंख्या में हैं। मुस्लिम भी आप की तरह अल्पसंख्या में हैं। महार तथा मांगों की तरह गांवों में उनके घर भी कम हैं। परन्तु मुस्लिमों को छेड़ने की हिम्मत कोई नहीं करता जबकि तुम हमेशा तानाशाही के निशाने पर हो। ऐसा क्यों है? यह एक स्थायी प्रश्न है और आपको इसका उचित उत्तर अवश्य ढूंढना चाहिए। मेरे विचार में इस प्रश्न का केवल एक उत्तर है कि हिन्दू इस यथार्थ को अच्छे से समझते हैं कि भारत की पूरी मुस्लिम जनसंख्या उन गांव के दो घरों के साथ है इसलिए हिन्दू उन मुस्लिमों को छेड़ना तो दूर, स्पर्ष करने तक का साहस नहीं जुटा पाते। वे गांव के दो घर स्वतंत्र और निडर जीवन गांव में बिताते हैं क्योंकि उन्हें मालूम है कि अगर किसी हिन्दू ने किसी मुसलमान पर बिना उकसाये आक्रमण किया तो पंजाब से मद्रास तक का पूरा मुसलमान समुदाय उनके संरक्षण के लिए हर हालत में धावा बोलने पहुंच जायगा। इसके विपरीत, हिन्दू पूरी तरह आश्वस्त हैं कि अछूतों को बचाने कोई नहीं आएगा, कोई तुम्हारी सहायता नहीं करेगा, कोई धन राशि तुम तक नहीं पहुंचेगी और चाहे कुछ भी हो जाए कोई अधिकारी भी तुम्हारी सहायता नहीं करेगा। तहसीलदार तथा पुलिस छूत हिन्दुओं में से हैं और छूतों तथा अछूतों में किसी विवाद की दशा में वे अपनी जाति का पक्ष लेते हैं न कि अपने कर्तव्य का हिन्दू तुम्हारे साथ अन्याय व तानाशाही केवल तुम्हारे असहाय होने के कारण करते हैं। ऊपर की चर्चा से दो तथ्य स्थापित होते हैं। पहला, बिना शक्ति के आप अत्याचार व तानाशाही का मुकाबला नहीं कर सकते तथा दूसरा कि तानाशाही का विरोध करने के लिए आप में पर्याप्त सक्षमता नहीं है। यह दो तथ्य सिद्ध होने पर तीसरा तथ्य अपने आप परोक्ष में आता है कि तानाशाही का विरोध करने के लिए शक्ति बाहर से प्राप्त करने की आवश्यकता है। आपको यह शक्ति बाहर से कैसे प्राप्त करनी है एक महत्वपूर्ण प्रश्न है और बिना किसी पूर्वाग्रह के हमें इस प्रश्न पर गहन चर्चा करनी पड़ेगी।

लेख का शेष भाग कल....

MP: राजगढ़ में दलित किसान की जमीन पर मनबढ़ों का कब्जा, पीड़ित तीन साल से लगा रहे प्रशासन से गुहार!

पीड़ितों का आरोप- मनबढ़ों ने झूठे दस्तावेजों के आधार पर उनके और उनके परिवार के जाति प्रमाण पत्र निरस्त करवा दिए, जिसके कारण वे प्रधानमंत्री आवास योजना, लाडली बहना योजना और खाद्यान्न योजना जैसे कई सरकारी लाभों से वंचित हो गए हैं।

भोपाला मध्य प्रदेश के राजगढ़ जिले के ग्राम पपडेल में एक अनुसूचित जाति के किसान की जमीन पर जबरन कब्जा, अवैध खनन, जातीय अपमान और जान से मारने की धमकी का गंभीर मामला सामने आया है। पीड़ित किसान कल्याण पिता चंदन वंशकार कि उनकी स्वामित्व वाली भूमि पर गांव के कुछ प्रभावशाली लोगों ने ना केवल कब्जा कर लिया, बल्कि विरोध करने पर उनके साथ मारपीट की और जातिसूचक गालियां देकर अपमानित किया। इस मामले को लेकर बांस शिल्पकार युवा शक्ति संगठन के प्रदेश अध्यक्ष मुकेश बंसल ने मुख्यमंत्री डॉ. मोहन यादव और पुलिस महानिदेशक (DGP) के नाम एक विस्तृत ज्ञापन सौंपते हुए दोषियों पर सख्त कार्रवाई की मांग की है।

क्या है मामला?

जानकारी के अनुसार, पीड़ित कल्याण की भूमि सर्वे नंबर 1/3/3, रकबा 2.000 हेक्टेयर उनके नाम पर दर्ज है, जो वर्षों से उनके परिवार की जीविका का साधन रही है। 7 जून 2025 को गांव के ही कुछ लोगों, राधेश्याम लोधा (उपसरपंच), पवन लोधा, बसंतीबाई, गोपाल, भंवरलाल और मोहन उर्फ पप्पू, ने संगठित होकर जेसीबी मशीन मंगवाकर इस भूमि पर अवैध खुदाई शुरू की। आरोप है कि इन लोगों ने खेत में लगे पेड़-पौधों को उखाड़कर मोरम रेत/मिट्टी का अवैध खनन किया और उसे ट्रैक्टरों से ले गए। जब कल्याण और उनके परिजनों ने इसका विरोध किया, तो उन्हें बुरी तरह पीटा गया और जातिसूचक अपशब्द कहे गए। पीड़ित ने इसकी लिखित शिकायत थाना भोजपुर में दर्ज कराई, लेकिन अब तक कोई ठोस कार्रवाई नहीं की गई है। कल्याण का

कहना है कि आरोपी उपसरपंच राधेश्याम लोधा अपने पद और राजनीतिक प्रभाव का दुरुपयोग कर प्रशासन पर दबाव बना रहे हैं, जिससे उन्हें न्याय नहीं मिल रहा।

पीड़ितों के जाति प्रमाणपत्र निरस्त!

घटना के बाद पीड़ित के सामने एक और बड़ा संकट खड़ा हो गया। उन्होंने आरोप लगाया कि मनबढ़ों ने झूठे दस्तावेजों के आधार पर उनके और उनके परिवार के जाति प्रमाण पत्र निरस्त करवा दिए, जिसके कारण वे प्रधानमंत्री आवास योजना, लाडली बहना योजना और खाद्यान्न योजना जैसे कई सरकारी लाभों से वंचित हो गए हैं। वे पिछले तीन वर्षों से तहसील कार्यालय, एसडीएम, कलेक्टर और जनसुनवाई में लगातार चक्कर काट रहे हैं, लेकिन अब तक कोई समाधान नहीं हुआ है।

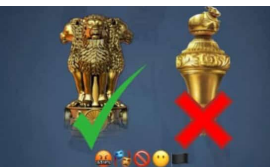
कल्याण ने यह भी बताया कि मनबढ़ अब बंदूक के दम पर उन्हें उनकी ही जमीन पर जाने से रोक रहे हैं। उनका परिवार मानसिक, शारीरिक और सामाजिक रूप से लगातार प्रताड़ित हो रहा है।

इस पूरे मामले को लेकर बांस शिल्पकार युवा शक्ति संगठन के प्रदेश अध्यक्ष मुकेश बंसल ने मुख्यमंत्री और पुलिस महानिदेशक को ज्ञापन सौंपकर मांगे रखी हैं, उन्होंने मांग की पीड़ित की स्वामित्व भूमि से तत्काल अतिक्रमण हटाया जाए, आरोपियों पर SC/ST (अत्याचार निवारण) अधिनियम, IPC की धारा 323, 506, 447, 379 समेत अन्य प्रावधानों के तहत आपराधिक

मामला दर्ज कर कठोर कार्रवाई की जाए। निरस्त किए गए जाति प्रमाण पत्र की निष्पक्ष जांच कर उसे पुनः जारी किया जाए। साथ ही पीड़ित और उनके परिवार को सुरक्षा प्रदान की मांग की गई है।

द मूकनायक से बातचीत में मुकेश बंसल ने कहा, “यह सिर्फ जमीन कब्जाने का मामला नहीं है, बल्कि एक गरीब अनुसूचित जाति के किसान को उसकी पहचान, उसके हक और उसके आत्मसम्मान से वंचित करने की संगठित कोशिश है। कल्याण वंशकार जैसे लोग जिनकी रोजी-रोटी और अस्तित्व पूरी तरह उनकी ज़मीन से जुड़ा है, उन्हें उनकी ही भूमि से बेदखल करना एक गंभीर सामाजिक अन्याय है। और जब वह अपनी बात कहता है, तो उसे जातिसूचक गालियां देकर, पीटकर और धमकाकर चुप कराने की कोशिश की जाती है। ये सब कुछ पुलिस की नज़रों के सामने हो रहा है, और अब तक कार्रवाई का न होना एक तरह से सिस्टम की चुप्पी और पक्षपात को दर्शाता है।”

उन्होंने आगे कहा, “मैंने मुख्यमंत्री और डीजीपी को ज्ञापन सौंपकर साफ कहा है कि अगर इस मामले में शीघ्र हस्तक्षेप नहीं हुआ, तो ये अन्याय और भी गरीब दलित परिवारों के लिए मिसाल बन जाएगा कि तुम्हारे पास कुछ भी हो, अगर तुम दलित हो तो तुम्हारा कोई सुनने वाला नहीं। हमने यह भी मांग की है कि पीड़ित का जाति प्रमाण पत्र तत्काल बहाल किया जाए, ताकि उसे योजनाओं का लाभ मिल सके। सरकार को यह समझना होगा कि न्याय सिर्फ कागज़ों में नहीं, ज़मीनी हकीकत में दिखना चाहिए।”

हिंदू समाज की आधार - शिला

श्रृंखलावार भाग नंबर 01

हिंदू समाज जातियों का घराना है। हिंदुओं की कोई एक जाति नहीं है। ये जातियाँ विभिन्न वर्गों में गठित जन समुदाय हैं। यही उसकी विशेषता है। यह धारणा उन विदेशियों की है, जो इतिहास के विभिन्न कालों में भारत आते रहे हैं। तथापि ऐसे लोग भी हैं, जो यह कहते हैं कि यह जाति का कोई असामान्य गुण नहीं है। उदाहरणार्थ प्रो. बेन्स का मत है:

इस व्यवस्था में ऐसा कोई विलक्षण गुण नहीं है, जो अन्य देशों में, यहां तक कि पश्चिम के देशों में भी कभी-न-कभी न रहा हो या न मिल सकता हो, भले ही वह वहां अन्य प्रभावों के कारण काफी असे पहले ही समाप्त हो चुका है। कुछ समुदायों का धीरे-धीरे संप्रदाय अथवा वर्गों के रूप में बदल जाना सामान्य अथवा सार्वभौमिक प्रवृत्ति है और उनमें कुछ का आनुवंशिक या सबसे पृथक या परिस्थितिवश उच्च हो जाना कोई अस्वाभाविक बात नहीं कही जानी चाहिए। अगर हम आदिम जातियों के सामाजिक संगठन के संदर्भ में विचार करें, तो इस तर्क की पुष्टि हो जाती है। आदिम समाज में मनुष्य कभी भी अकेला नहीं रहा।

अतः मनुष्यों की सर्वाधिक सामान्य और सर्वाधिक सहज प्रवृत्ति यह है कि वे वर्गों में रहते हैं। ऐतिहासिक कालक्रम में इन सामाजिक वर्गों के अनेक रूप बनते गए। परिवार एक ऐसा ही सामाजिक वर्ग है। वह सर्वत्र पाया जाता है और अब भी है। परिवार के तुरंत बाद उससे बड़ा वर्ग है, कुल। कम-से-कम शब्दों में कहा जाए तो यह कुल (वंश या गोत्र भी) ऐसे व्यक्तियों का वर्ग समझा जाता है, जो एक-दूसरे से अपनी-

अपनी मां या अपने-अपने पिता के जरिए संबंध की ओर से एक-दूसरे से संबंधित हैं। दूर के रिश्ते के लोगों को भी भाई-बहन, आदि समझा जाता है। और उन्हें उस कुल का सदस्य माना जाता है। हो सकता है कि यह संबंध बिल्कुल बनावटी हो, पर सामाजिक दृष्टि से यह उतना ही यथार्थ संबंध होता है जितना कि

वह संबंध, जो समान रक्त पर आधारित होता है। वे कुल आपस में मिलकर समाज बन जाते हैं। जब कुलों को दो वर्गों में संगठित किया जाता है तो प्रत्येक वर्ग मोती कहलाता है। जब कुलों को दो से अधिक वर्गों में संगठित किया जाता है, तो हरेक को प्रात्री कहते हैं। यह विभाजन विश्व में हर जगह देखने में नहीं आया। मोड़ती या प्रात्री के कार्यकलापों के बारे में सटीक जानकारी उपलब्ध नहीं है। लेकिन इस बारे में कोई संदेह नहीं है कि हर मोड़ती और प्रात्री एक सामाजिक वर्ग था और इस प्रकार जो वर्ग बने, उनमें आपस में भाईचारे की भावना होती थी। उसके बाद आते हैं, जनजातीय वर्ग। जनजातियों के स्वभाव, चरित्र और गठन में भारी अंतर होता था। हो सकता है कि जनजातीय ग्राम समुदायों से बनी हों और वे मोड़ती या कुल

के रूप में न बंटी हों। हो सकता है कि उनमें कुल होते हों और मोड़ती न होते हों, अथवा मोती हों, कुल न हों, अथवा कुल भी हों और मोड़ती भी हों। जनजातीय चेतना कभी प्रबल होती थी और कभी निर्बल। भले ही वर्गों के रूप में जनजातियों का

गठन किसी निश्चित नियम के आधार पर न हुआ हो, अथवा इनका विकास किसी विशिष्ट दृष्टिकोण के आधार पर नहीं हुआ हो, पर उनमें कुछ समानता होती थी, जैसे एक-सी बोली, एक से रीति-रिवाज, कर्मोबेश निश्चित भू-क्षेत्र और कोई ऐसी शासन-प्रणाली, जिसके अधीन समूची जनजाति रहती थी। जनजाति के वर्ग से बड़ा जनजातियों का संघ या महासंघ होता था। लेकिन यह विरले थे। किसी खतरे का सामना करने के लिए जनजातियां परस्पर अनौपचारिक गठजोड़ से कोई एक संघ बना लेती होंगी। आदिम जातियों में परस्पर एक होने के दृष्टांत प्रायः नहीं मिलते। प्रसिद्ध इरोक्वोई (उत्तरी अमरीका की इंडियन जनजातियां) महासंघ ऐसी ही एक अपवाद है।

जो भी सामाजिक वर्ग बने, उनका आधार सगोत्रीयता या स्थानीयता रही। आदिम जातियों में विभिन्न वर्गों के निर्माण का आधार कुछ और है। यह लिंग, आयु या कोई अन्य आधार

होता था। इस प्रकार जो सामाजिक वर्ग बने, उनको यदि हम ध्यान में रखें तो यह देखेंगे कि जाति नाम के इस सामाजिक वर्ग की उत्पत्ति में कोई नई या विलक्षण बात नहीं है। जाति एक प्रकार का कुल या कुनबा है और कुल या कुनबे की तरह यह भी यह प्रकार का सामाजिक वर्ग है।

यह स्वीकार किया गया है कि जाति और कुल में अनुरूपता है, दोनों एक ही तरह के वर्ग हैं, लेकिन यह ध्यान रखना चाहिए कि जहां तक अर्थ और प्रयोजन का संबंध है, जाति और कुल परस्पर विरोधी हैं। कोई ऐसी कुल व्यवस्था नहीं है, जिसकी जाति-व्यवस्था के साथ तुलना की जा सके। चूंकि कुल व्यवस्था जैसी कोई जाति-व्यवस्था नहीं है, इसलिए कुलों में से कोई श्रेणी नहीं होती। वास्तव में आदिम जातियों का कुल-संगठन हिंदुओं की वर्ण-व्यवस्था से सर्वथा विपरीत है। में अनुरूपता की बात को केवल अपनी बात कहने के लिए स्वीकार करता हूं। मेरे विचार में यह सवाल कि जाति-व्यवस्था स्वाभाविक है या अस्वाभाविक, असाधारण है या साधारण, एक बड़ा ही रोचक विषय है, इससे अनेक बातों की जानकारी होती है। लेकिन यह सवाल उतना महत्वपूर्ण नहीं है, जितना कि यह सवाल, जिसे मैं उठाना चाहता हूं। यह सवाल है कि क्या कारण है कि जाति-व्यवस्था अब भी जिंदा है, ज्यों-की-त्यों बनी हुई है, जब कि अन्य देशों में विद्यमान ऐसे ही सामाजिक वर्ग सभ्यता के विकास के साथ-साथ लुप्त हो गए हैं।

लेख का शेष भाग कल....

ओडिशा: पुरी में नाबालिग छात्रा को जलाने का मामला, गंभीर हालत में एम्स भुवनेश्वर में भर्ती

ओडिशा के पुरी जिले में शनिवार सुबह एक नाबालिग छात्रा को तीन अज्ञात युवकों ने आग के हवाले कर दिया। छात्रा

की उम्र करीब 15 साल बताई गई है।

घटना नीमापाड़ा तहसील के बायाबर गांव में सुबह लगभग साढ़े आठ बजे हुई, जब छात्रा अपनी एक दोस्त के घर किताबें देने जा रही थीं।

स्थानीय लोगों के मुताबिक, लड़की को बलंगा थाना क्षेत्र के भार्गवी नदी मार्ग पर एक सुनसान रास्ते में रोका गया और इस वारदात को अंजाम दिया गया।

लड़की की मां की शिकायत पर पुलिस ने मामला दर्ज कर जांच शुरू कर दी है, इसके लिए कई टीमें गठित की गई हैं।

कैसी है छात्रा की हालत?

हमले में छात्रा के हाथ और शरीर के कई हिस्से गंभीर रूप से झुलस गए हैं।

स्थानीय लोगों की मदद से उन्हें भुवनेश्वर स्थित अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्थान (एम्स) में भर्ती कराया गया।

ट्रॉमा केयर के बाद उन्हें बर्न यूनिट में शिफ्ट किया गया है। फिलहाल छात्रा की हालत नाजुक बनी हुई है और वह आईसीयू में भर्ती हैं।

अस्पताल प्रशासन ने इलाज के लिए डॉक्टरों की एक विशेष टीम गठित की है।

छात्रा के रिश्तेदार ने बताया, “मेरी बहन घर से किसी दोस्त को किताब देने निकली थीं। मुझे खबर मिली तो मैं भागकर पहुंचा। घटनास्थल पर देखा कि वह झुलसी हुई थी। फिर एम्बुलेंस से उसे हॉस्पिटल भेजा गया। हमें नहीं पता कि किसने यह किया है। हमारा घर नुआगोपालपुर में है, जो घटनास्थल से एक किलोमीटर से भी कम दूरी पर है।”

उप मुख्यमंत्री प्रभाती परिडा ने मामले के बाद क्या कहा?

ओडिशा की उप मुख्यमंत्री और महिला एवं बाल विकास मंत्री प्रभाती परिडा ने घटना पर दुःख जताते हुए एक एक्स पोस्ट में लिखा, “बलंगा में कुछ बदमाशों द्वारा सड़क पर एक 15 वर्षीय लड़की को आग लगाने की खबर सुनकर मैं दुःखी और स्तब्ध हूँ। लड़की को तुरंत भुवनेश्वर के एम्स अस्पताल में भर्ती कराया गया

है और उसके इलाज की सभी व्यवस्था की जा रही है। इलाज का सारा खर्च सरकार वहन कर रही है। पुलिस को दोषियों को तुरंत गिरफ्तार करने और कड़ी कार्रवाई करने के निर्देश दिए गए हैं।”

प्रभाती परिडा इसी विधानसभा क्षेत्र से निर्वाचित हैं, जहां यह घटना हुई है।

पुलिस क्या कह रही है?

पुलिस ने साइंटिफिक टीम और डॉग स्क्वाड के साथ घटनास्थल पर पहुंचकर जांच शुरू कर दी है। लड़की की मां की शिकायत पर बलंगा पुलिस स्टेशन में मामला दर्ज किया गया है। जांच के लिए पुलिस ने कुछ टीमें गठित की हैं।

ओडिशा के पुलिस महानिदेशक वाईबी खुरानिआ ने कहा, “मैं उम्मीद करता हूँ कि बहुत जल्द पुलिस मामले में शामिल अभियुक्तों को पकड़ लेगी। यह एक अमानवीय घटना है। कानून के प्रावधानों के तहत हम कड़ी कार्रवाई करेंगे।”

पुरी के एसपी पिनाक मिश्रा ने मीडिया से बातचीत में कहा, “फॉरेंसिक टीम को घटनास्थल से कई महत्वपूर्ण प्रमाण मिले हैं। मामले की जांच के लिए स्पेशल टीम बनाई गई है। यह एक बेहद संवेदनशील घटना है। किस हालत में घटना घटी है, उसकी जांच चल रही है। पीड़ित लड़की का बयान अब तक नहीं मिल पाया है। उनके स्टेबल होने पर उनसे बयान लेने की कोशिश की जाएगी। लोगों से पूछताछ की जा रही है। हर एंगल से मामले की जांच चल रही है। मैं सबको भरोसा दिलाता हूँ कि पुलिस पूरे मामले से पर्दा हटाएगी और दोषियों के खिलाफ कड़ी कार्रवाई की जाएगी।”

गहरी नींद में है ओडिशा सरकार: नवीन पटनायक

राज्य के पूर्व मुख्यमंत्री और बीजेडी नेता नवीन पटनायक ने

घुकरवाल निवासियों को 8.50 लाख के ट्यूबवेल से मिलेंगे पानी की तंगी से निजात :-डॉ. राजकुमार

परियोजना का रखा नींव पत्थर, करवाई काम की शुरुआत

होशियारपुर 19 जुलाई (तरसेम दीवाना)

होशियारपुर के लोकसभा सांसद डॉ. राजकुमार चम्बेवाल ने गांव घुकरवाल में पीने के पानी की सुविधा के लिए बोर ट्यूबवेल परियोजना का नींव पत्थर रखकर कार्य की विधिवत शुरुआत करवाई। इस परियोजना पर 8.50 लाख रुपये की लागत आएगी। उन्होंने ग्रामीणों को भरोसा दिलाया कि यदि जरूरत पड़ी, तो और भी राशि इस काम के लिए उपलब्ध करवाई जाएगी ताकि लोगों

का पयजल का समस्या से मुक्ति मिल सके।

इस अवसर पर उपस्थित ग्रामीणों को संबोधित करते हुए सांसद डॉ. चम्बेवाल ने कहा कि स्वच्छ और पीने योग्य पानी हर नागरिक का मौलिक अधिकार है। उन्होंने यह भी कहा कि उनकी प्राथमिकता है कि ग्रामीण और दूरदराज के क्षेत्रों में भी सभी को मूलभूत सुविधाएं समान रूप से मिलें।

उन्होंने ग्रामीण विकास को लेकर सरकार द्वारा चलाई जा रही विभिन्न योजनाओं की जानकारी भी दी और कहा कि हर गांव को बुनियादी ढांचे से सशक्त किया जाएगा। सांसद ने सरपंच और पंचायत सदस्यों से आह्वान किया कि वे विकास कार्यों में पारदर्शिता और गति बनाए रखें।

सरपंच तरसेम कौर ने जसविंदर सिंह सहित कई गांववासियों की तरफ से

इस परियोजना के लिए सांसद डॉ. चम्बेवाल का आभार प्रकट किया और कहा कि यह कदम हमारे स्वास्थ्य और जीवन स्तर को बेहतर बनाने की दिशा में एक महत्वपूर्ण प्रयास है। कार्यक्रम के अंत में पौधारोपण भी किया गया।

इस कार्यक्रम में गांव की सरपंच तरसेम कौर, रत्न चंद, पंच गुरजीत सिंह, पंच सतिंदर कौर, पंच अजीत कौर, पंच गुरप्रीत कौर, राकेश चंदर, सिमरनजीत सिंह, जतिंदर सिंह, परसोवाल से मदन लाल और नसरां गांव के सरपंच

पुरी की घटना को लेकर ओडिशा सरकार पर कड़ा हमला बोला है। एक सोशल मीडिया पोस्ट में उन्होंने महिलाओं की सुरक्षा को लेकर राज्य की बीजेपी सरकार पर गंभीर सवाल उठाए।

नवीन पटनायक ने लिखा, “महिलाओं के खिलाफ ऐसी अकल्पनीय घटनाएँ अब पूरे ओडिशा में लगभग हर रोज सामने आ रही हैं। ये हिंसा के छिटपुट मामले नहीं हैं। नियमित तौर पर हो रही चौकाने वाली ये घटनाएँ शासन की गहरी व्यवस्थागत नाकामी की ओर इशारा करती हैं। यह दर्शाता है कि वर्तमान सरकार के शासन में अपराधियों के हौसले बुलंद हो गए हैं और उन्हें सज़ा मिलने की कोई चिंता नहीं है। यह दर्शाता है कि सरकारी निष्क्रियता और राजनीतिक संरक्षण के कारण ओडिशा महिलाओं के लिए कितना असुरक्षित होता जा रहा है।”

उन्होंने सवाल किया, “क्या ओडिशा सरकार इस गहरी नींद से

जागेगी और अपराधियों को गिरफ्तार करने के लिए त्वरित कार्रवाई करेगी? और इससे भी महत्वपूर्ण बात यह है कि क्या सरकार ऐसी घटनाओं की पुनरावृत्ति रोकने के लिए कोई कदम उठाएगी? ओडिशा की लड़कियां और महिलाएं जवाब का इंतज़ार कर रही हैं।”

विपक्षी दलों का आरोप है कि बीजेपी शासन में ओडिशा में महिलाओं के खिलाफ हिंसा के मामलों में बढ़ोतरी हुई है। एक हफ्ते पहले ही बालासोर में एक कॉलेज छात्रा द्वारा कथित यौन उत्पीड़न के बाद आत्मदाह की घटना सामने आई थी, जिसमें वह 90 फ़ीसदी से अधिक जल गई थीं और बाद में उनकी मृत्यु हो गई थी।

इस घटना के विरोध में कांग्रेस समेत कई विपक्षी दलों ने 17 जुलाई को राज्यव्यापी बंद की अपील की थी।

कांवड़ यात्रा के बीच मुस्लिम ढाबा मालिक और कर्मचारी क्या कर रहे हैं - ग्राउंड रिपोर्ट

हिंदू कैलेंडर के अनुसार साल के बारह महीने होते हैं और इन बारह महीनों में एक महीना है सावन का.

यह हिंदुओं के लिए श्रद्धा और भगवान शिव की भक्ति का महीना है, तो कुछ लोगों के लिए बेबसी, रोज़ी-रोटी की चिंता और पहचान पर उठते सवाल का महीना भी.

खासकर देश के उत्तरी राज्यों में कांवड़ यात्रा एक बार फिर शुरू हो चुकी है और इसी के साथ शुरू हो चुका है पहचान और नाम का विवाद भी.

इस साल उत्तर प्रदेश सरकार ने कांवड़ रूट पर मौजूद सभी ढाबा, होटल और दुकान का मालिकाना हक़ रखने वालों को क्यूआर कोड स्टीकर और खाद्य सुरक्षा विभाग का लाइसेंस लगाने के निर्देश दिए हैं.

इन दोनों ही दस्तावेजों पर ढाबा मालिक का नाम, पता, कॉन्टैक्ट नंबर जैसी जानकारीयां साफ़ तौर पर लिखी गई हैं.

नतीजा ये है कि जिन ढाबों का मालिकाना हक़ पूरी तरह या आंशिक रूप से किसी मुसलमान के पास है, उनमें से कई पर इस समय ताले लटक रहे हैं.

मुजफ़्फ़रनगर से गुज़रने वाली दिल्ली-देहरादून हाइवे, हरिद्वार से गंगाजल लाने वाले कांवड़ियों के प्रमुख मार्गों में से एक है. इस हाइवे पर ऐसे कई ढाबे हैं जो बंद नज़र आते हैं.

मांसाहारी ढाबों को लेकर तो प्रशासन ने पहले ही निर्देश दे दिए थे कि इन्हें कांवड़ यात्रा के दौरान बंद करना होगा, लेकिन वैसे शाकाहारी भोजनालय या रेस्तरां जिनके मालिक मुसलमान हैं, वो भी बंद पड़े हैं.

मुजीब अहमद, इसी रूट पर प्रधान फूड कोर्ट नाम से एक शुद्ध शाकाहारी रेस्तरां चलाते हैं. उनका कहना है कि उन्होंने अपना ये फूड कोर्ट अपनी मर्जी से बंद किया है, ताकि कांवड़ यात्रा के दौरान किसी भी तरह की कोई दिक्कत न हो.

उनके फूड कोर्ट के ठीक बगल में छोटी सी दुकान चलाने वाले मेनपाल बताते हैं कि रेस्तरां के मालिक मुजीब मुस्लिम हैं इसलिए उन्होंने अभी अपनी दुकान बंद कर दी है.

उनके मुताबिक़ कांवड़ यात्रा ख़त्म होने के बाद यानी तक़रीबन 24 जुलाई को मुजीब दोबारा अपना रेस्तरां खोलने के बारे में कह कर गए हैं.

साझेदारी वाले ढाबों पर भी असर

इस रूट पर कई ऐसे ढाबे भी हैं, जिनके मालिक हिंदू-मुसलमान दोनों हैं. यानी ये ढाबे पार्टनरशिप पर चलते हैं.

ऐसे ढाबा के मालिकों से बात करने पर पता चलता है कि साल के बाक़ी महीने इनका संचालन बिना किसी टकराव के शांतिपूर्ण तरीक़े से होता है, लेकिन कांवड़ यात्रा के इन पंद्रह-बीस दिनों में कई मुस्लिम साझेदारों को एहतियातन ढाबे से दूरी बनानी पड़ती है.

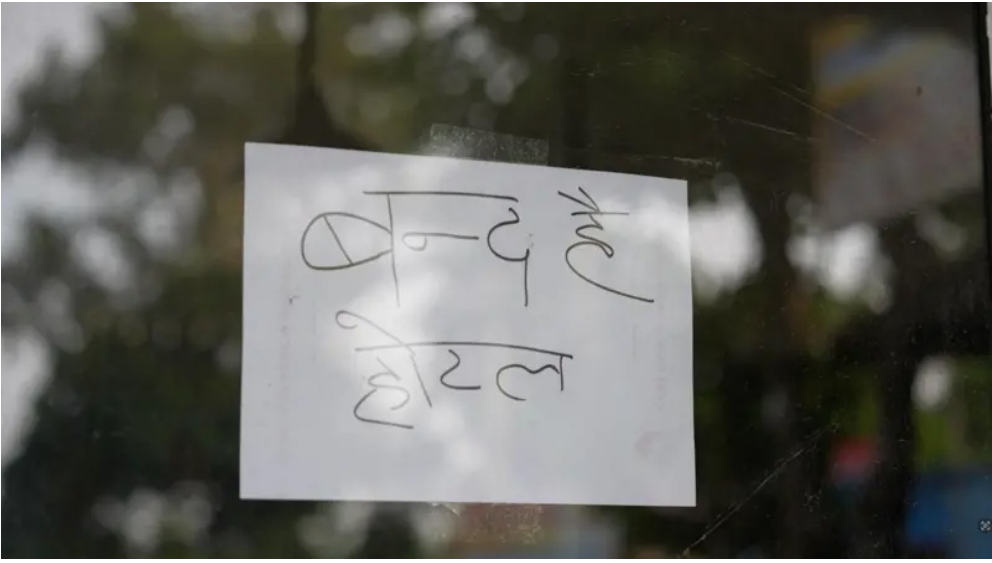
सोनू पाल, मोहम्मद युसूफ़ के साथ साझेदारी में पंजाबी ढाबा नाम का शुद्ध शाकाहारी भोजनालय चलाते हैं.

उनका कहना है कि कांवड़ यात्रा के दौरान हिंदुत्ववादी संगठन जैसे बजरंग दल के लोग ढाबे पर आकर तहक़ीक़ात करते हैं, ऐसे में कोई विवाद न हो इसलिए युसूफ़ और उनके जैसे दूसरे मुस्लिम ढाबा मालिक अपने ही ढाबे से कुछ दिनों की दूरी बना लेते हैं.

हालांकि इन हालात के बावजूद मुस्लिमों के कुछ ढाबे हैं, जो खुले हैं और उनके मालिकों का कहना है कि प्रशासन की तरफ़ से उन्हें पूरा सहयोग मिल रहा है.

जैसे राजस्थानी शुद्ध खालसा ढाबा चलाने वाले फुरकान का कहना है कि पिछले साल की तुलना में हालात बेहतर हैं. उन्हें ढाबा चलाने में किसी तरह की कोई समस्या नहीं आ रही, बस कांवड़ियों को देखते हुए ज़्यादा सावधानी बरतनी पड़ती है.

वो कहते हैं, “पहले, मैं दिन में आठ घंटे ढाबे पर गुज़ारता था लेकिन कांवड़ के दौरान अठारह घंटे ढाबे पर ही रहना पड़ता है. इसका कारण ये है कि कोई आए और पूछताछ करे तो मैं वहीं मौजूद रहूं. मेरी अनुपस्थिति में किसी तरह का कोई विवाद न हो जाए. हमने अपनी तरफ़ से ऐसी चीज़ों की कोई गुंजाइश नहीं छोड़ी है. प्याज़ का छोटा छिलका सड़क पर भी नज़र आ जाता है तो हमारे यहां सफ़ाई करने वाले उस पर

मिट्टी डालने दौड़ते हैं.”

इस सवाल पर कि क्या कांवड़ यात्रा के दौरान ढाबे पर चहल-पहल बढ़ती है?

फुरकान कहते हैं कि कांवड़ के वक़्त धंधा थोड़ा मंदा पड़ जाता है क्योंकि कई कांवड़िए नाम देखकर ढाबे पर नहीं रुकते.

नेपाली ढाबा नाम से शाकाहारी भोजनालय चलाने वाले इंतखाब आलम के भी कुछ ऐसे ही अनुभव हैं.

ढाबा मालिकों की एक बड़ी चिंता ये भी है कि कहीं धर्म के आधार पर कोई बेवजह विवाद न खड़ा कर दे.

ऐसे में कुछ लोग अपने यहां काम करने वाले मुस्लिम दिहाड़ी कर्मियों को कांवड़ यात्रा के दौरान छुट्टी पर भेज देते हैं.

देव रमन बीते 27 सालों से मां लक्ष्मी नाम का ढाबा चलाते हैं.

वो कहते हैं, “हमारे यहां दो मुस्लिम कर्मचारी हैं, एक का नाम आरिफ़ है और दूसरे को अभी नया ही रखा था. तो कांवड़ के वक़्त हम उन्हें ख़र्चा पानी देकर छुट्टी दे देते हैं. हम नहीं चाहते कि उन्हें किसी तरह की कोई समस्या हो और न हम पर ही कोई सवाल उठाए.”

देव रमन का कहना है कि वो हिंदू-मुस्लिम की बुनियाद पर किसी तरह का कोई भेदभाव नहीं करना चाहते लेकिन कांवड़ के वक़्त ऐसे एहतियातन कदम उठाने पड़ते हैं.

कुछ ढाबा मालिकों ने हमें बताया कि कई बार तो मुस्लिम कर्मचारी खुद ही कांवड़ के दौरान काम छोड़कर चले जाते हैं.

ढाबा मालिक सोनू पाल ने बीबीसी को बताया, हमारे यहां 12 कर्मचारी हैं, जिनमें चार मुस्लिम और बाक़ी हिंदू हैं. हिंदू कर्मचारी कांवड़ यात्रा पर निकल गए हैं, वहीं मुस्लिम कर्मचारियों ने काम पर आना बंद कर दिया है. हम उन्हें पंद्रह हजार के क़रीब तनाख़्वाह देते थे लेकिन अभी वो क्या कर रहे हैं, कैसे गुज़र बसर कर रहे हैं, मुझे नहीं पता.”

कई मुसलमानों को काम छोड़ना पड़ता है

लेकिन उन मुस्लिम कर्मचारियों का क्या, जिन्हें इन दिनों मजबूरन घर बैठना पड़ता है, वो भी बग़ैर किसी आर्थिक मदद या वैकल्पिक रोज़गार के?

तौहीद दिल्ली-देहरादून हाइवे पर मौजूद एक ढाबे पर काम करते थे. कांवड़ से कुछ दिन पहले उनके मालिक ने उन्हें काम पर आने से मना कर दिया.

हम उनसे बात करने उनके गांव पहुंचे.

वह बताते हैं कि बीते चार साल से कांवड़ यात्रा के दौरान उन्हें घर पर बिना किसी रोज़गार के बैठना पड़ता है.

तौहीद के मुताबिक़, “कांवड़ यात्रा के दौरान होटलों से मुस्लिम कर्मचारियों को एक तरह से हटा दिया जाता है, ताकि कोई भी इसे मुद्दा न बनाए.”

दस लोगों के परिवार में तौहीद कमाने वाले अकेले हैं.

वह कहते हैं, “घर पर बैठे रहने से हर महीने करीब 10 से 12 हजार रुपए का नुकसान हो जाता है. खर्च चलाने के लिए दस हजार रुपए उधार लेने पड़े. अब जब दोबारा काम शुरू होगा, तो ये कर्ज़ चुकाएंगे.”

इस बार अब तक मुजफ़्फ़रनगर में दो ऐसे मामले सामने आ चुके हैं जहां कांवड़ यात्रा के दौरान ढाबों पर हिंसा हुई. एक मामले में दाल में प्याज़ परोसे जाने का दावा करते हुए कांवड़ियों ने ढाबे में जमकर तोड़फोड़ की.

वहीं दूसरे मामले में एक ढाबा मालिक पर अपने मुस्लिम कर्मचारी की पहचान छिपाने का आरोप लगाते हुए हिंदुत्ववादी संगठन के लोगों ने मारपीट की.

मुजफ़्फ़रनगर के बझेड़ी गांव के रहने वाले तज्जमुल एक ढाबे पर काम करते थे.

उनका दावा है कि कांवड़ यात्रा के कुछ महीने पहले ही उनके हिंदू मालिक ने उनका नाम गोपाल रख दिया था और इस वजह से उन्हें मारा पीटा गया.

इस मामले में आरोप है कि उनके साथ मारपीट करने वालों ने कपड़े उतरवाकर भी जांच की.

तज्जमुल बताते हैं, “उन्होंने पहले मालिक के साथ मारपीट की, फिर मेरे साथ. मुझे अलग से कमरे में ले जाकर मेरी पैंट उतरवाई गई, मुझसे पूछा गया कि मैं हिंदू हूं या मुस्लिम.”

जिस ढाबे पर ये घटना घटी, उसके मालिक से हमने बात करने की कोशिश की लेकिन उन्होंने इस मामले में बात करने से इनकार कर दिया.

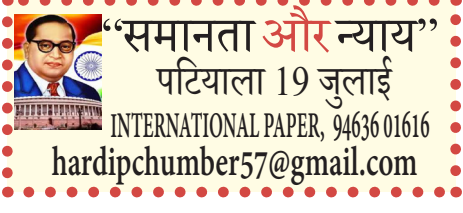
तज्जमुल का कहना है कि वो दोबारा कभी किसी ढाबे पर काम नहीं करेंगे.

सामाजिक तानेबाने पर कितना असर

उधर प्रशासन का कहना है कि यात्रा के दौरान सामाजिक सौहार्द बना रहे और ऐसी घटनाएं न हों इसके लिए कई कदम उठाए जा रहे हैं.

मुजफ़्फ़रनगर के सिटी एसपी सत्यनारायण ने बीबीसी से कहा, “सामाजिक तानेबाने को बनाए रखने के लिए ज़रूरी है कि समाज के हर वर्ग से बातचीत की जाए, कांवड़ के मदेनज़र

भारत में रह रहे तिब्बती लोग अपने वतन लौटने के बारे में क्या सोचते हैं? ग्राउंड रिपोर्ट

हाल ही में दलाई लामा का 90वां जन्मदिन हिमाचल प्रदेश के धर्मशाला में मनाया गया.

ये मौक़ा भारत में निर्वासन में रह रहे उन हज़ारों तिब्बती लोगों के लिए उन ज़रूरी मुद्दों के बारे में विचार करने का था जो उनकी ज़िंदगियों पर गहरा असर

डालते हैं.

अपने वतन से दूर होने का दर्द, नागरिकता का न होना और दलाई लामा के उत्तराधिकारी को लेकर

चिंता.

ये सभी बातें इन हज़ारों तिब्बती लोगों के ज़हन में फिर एक बार ताज़ा हो गईं: जहां बुजुर्ग पीढ़ी के लिए

भारत की चीन से करीबी क्या अमेरिका को साधने की कोशिश है- द लेंस

भारत के विदेश मंत्री एस जयशंकर की बीते हफ़्ते की चीन यात्रा पर काफ़ी टीका-टिप्पणी हुई.

जयशंकर एससीओ की बैठक में हिस्सा लेने गए थे.

ये 2020 के गलवान संघर्ष के बाद उनकी पहली चीन यात्रा थी.

उन्होंने न सिर्फ़ बैठक में हिस्सा लिया बल्कि चीनी राष्ट्रपति शी जिनपिंग और विदेश मंत्री वांग यी से भी

मुलाकात की.

अभी जबकि भारत पाकिस्तान संघर्ष के बीच चीन के पाकिस्तान का साथ देने को लेकर इतनी बहस हुई थी, ऐसे में जयशंकर का चीन जाना सिर्फ़ एक कूटनीतिक यात्रा नहीं बल्कि कई अहम सवाल भी खड़े करती है.

जैसे, क्या भारत चीन रिश्तों की बर्फ़ पिघल रही है? भारत क्या अमेरिका के साथ संबंधों का संतुलन चीन से नज़दीक़ी बढ़ाकर बेहतर करना चाहता है?

क्या दक्षिण एशिया और अन्य विकासशील देशों के बीच चीन की पैठ भारत की तुलना में ज़्यादा हो रही है? और विदेश मंत्री एस जयशंकर के नेतृत्व में हाल की भारतीय विदेश नीति की क्या मज़बूतियाँ और कमज़ोरियाँ हैं.

द लेंस के आज के एपिसोड में इन सभी मुद्दों पर चर्चा की गई.

इस चर्चा में कलेक्टिव न्यूज़रूम के डायरेक्टर ऑफ़ जर्नलिज़्म मुकेश शर्मा के साथ शामिल हुई कूटनीतिक

मामलों की विशेषज्ञ श्रुति पांडले, अंतरराष्ट्रीय राजनीति के प्रोफ़ेसर पुष्प अधिकारी और दिल्ली विश्वविद्यालय में पूर्वी एशियाई स्टडीज़ विभाग के असोसिएट प्रोफ़ेसर डॉक्टर प्राड्यूसर: शिवालिका पुरी